

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การศึกษาวิเคราะห์หน้าที่ความเป็นมนุษย์ในพุทธปรัชญา เถรวาท
ผู้วิจัย	: พระสมุห์สุชาติ ปริสุทฺโธ (ทะยอมใหม่)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาปรัชญา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระครูสังวรวิริย, พธ.บ., พธ.ม., Ph.D. : พระมหาสุพัทธ์ วชิราวุโธ, พธ.บ., พธ.ม., Ph.D. : ผศ.ดร.สุรพงษ์ คงสัตย์, พธ.บ., พธ.ม., ปริญญา
วันสำเร็จการศึกษา	: ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการวิจัยเอกสารซึ่งมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาความเป็นมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท หน้าที่ของความเป็นมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท และ วิเคราะห์หน้าที่ความเป็นมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท ผลการศึกษาพบว่า

ความเป็นมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท กล่าวคือ ความหมายของมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง มนุษย์เป็นสัตว์สังคมและมนุษย์สามารถหลุดพ้นได้โดยจิต ซึ่งความสำคัญของมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท เน้นที่ตัวมนุษย์เป็นสำคัญ หรือมีมนุษย์เป็นศูนย์กลางของคำสอน และมีการฝึกฝนพัฒนาด้านจิตใจและปัญญาตามลำดับ ความเป็นผู้มีกาย, ศีล, จิตและปัญญาที่พัฒนาแล้วเท่านั้น จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในหมู่มนุษย์ และที่สำคัญมนุษย์ไม่ได้มีการดำเนินไปอย่างเลื่อนลอยโดยไม่มีกฎเกณฑ์อะไร แต่ดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบและตามกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ซึ่งมนุษย์ได้สร้างหลักประกันความมั่นคงของมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและถือหลักสิทธิมนุษยชน หลักเสรีภาพ และ เพื่อให้การพัฒนามนุษย์เป็นไปอย่างสมบูรณ์และปลอดภัยในชีวิต

หน้าที่ความเป็นมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท กล่าวได้ว่า ความเป็นมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นตามความหมายของหน้าที่มนุษย์ คือ สิ่งที่ต้องทำ หน้าที่ของมนุษย์ก็มีอยู่เพียงสองอย่างเท่านั้น คือ หน้าที่ที่ต้องทำแก่ตนเองอย่างหนึ่ง และหน้าที่ที่ต้องทำให้แก่คนอื่นอย่างหนึ่ง เพราะความสำคัญของหน้าที่มนุษย์นั้นอยู่ที่การนำเอาหลักธรรมมาปรับใช้ให้เหมาะสม โดย

ลักษณะหน้าที่ของมนุษย์ คือการแสวงหาความดีและให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในหน้าที่ ซึ่งมนุษย์จะต้องรักษาศีล และการกระทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่

วิเคราะห์หน้าที่ความเป็นมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท กล่าวคือ การทำหน้าที่ของมนุษย์จะเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของตนเองและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ซึ่งจำแนกหน้าที่ออกได้เป็น ๖ ประการ คือ (๑) หน้าที่ของบิดา มารดา (๒) หน้าที่ของครูบา อาจารย์ (๓) หน้าที่ของภรรยา บุตร (๔) หน้าที่ของมิตร สหาย (๕) หน้าที่ของบ่าว ไพร ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และ (๖) หน้าที่พระสงฆ์ สมณะพราหมณ์ หรือนักบวช ซึ่งหลักพุทธปรัชญาเถรวาทได้กล่าวถึงมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น คือ จะต้องอาศัยการทำหน้าที่ของตนให้ดีก่อน และรู้จักนำเอาหลักธรรมมาปรับใช้กับหน้าที่ของตน มนุษย์จึงจะมีความความสมบูรณ์ในการทำหน้าที่ให้กับผู้อื่นต่อไป

Thesis title : An Analysis of Human in Theravada Buddhist Philosophy
Researcher : PhraSamusuchat Parisutto (Tayomma)
Degree : Master of Arts (Philosophy)
Thesis Supervisory Committee
: Phrakhru Sangkrarakit, B.A., M.A., Ph.D
: Phramahasupat vachirawutto, B.A., M.A., Ph.D
: Assist. Prof. Dr. Surapong kongsat, B.A., M.A., Ph.D
Date of Graduation : February 8, 2013

ABSTRACT

This thesis aims to examine the concept of man in Theravada Buddhist philosophy, study the duties of man, and analyze the duties of man in Theravada Buddhist philosophy. The results showed the following.

Man in Theravada Buddhist Philosophy. Man in Theravada Buddhist Philosophy refers to human beings as social animals who can develop themselves and achieve the highest level of spiritual emancipation. The importance of human beings in Theravada Buddhist philosophy lies in the fact that they are teachable and trainable physically, mentally, and spiritually. With the highest level of development, they can be called the noblest among men. However, man does not live without adhering to any rules and regulations. They still have to follow principles, rules and regulations to ensure the stability and continuity of human relationship, such as principles of human rights and freedom for the development of human potentials and life safety.

The duties of man based on Theravada Buddhist philosophy. It can be stated that there are only two types of duties man must fulfill: Toward himself, and toward others. The significance of human duties depends upon the suitable applications of Dhamma principles by seeking higher levels of virtues to become perfect or complete in duties where he must observe moral precepts and perform his duties to the best of his ability.

Analysis of human duties in Theravada Buddhist Philosophy. That is to say, human duties involve man and his relations with other people. These can be divided into 6 types: (1) as mother and father, (2) as master and teacher, (3) as husband and wife, (4) as friends and equals, (5) as servants and subordinates, and (6) as monk, priest and ascetic. In this regard, Theravada Buddhist Philosophy states that a perfect human being is obligated to fulfill his duties and know how to apply Dhamma principles to the performance of his duties before he can completely perform his duties toward others.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากคณาจารย์และผู้มีพระคุณทั้งหลาย ผู้วิจัยขอจารึกนามให้ปรากฏเพื่อเป็นเกียรติ ดังต่อไปนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ดร. พระครูสังวรวิริยกุล ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระมหาสุพัตร วชิราวุธ, ดร. และขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรพงษ์ คงศักดิ์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ดูแลเอาใจใส่ให้คำปรึกษา เสนอแนะข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์และมีส่วนสำคัญกับความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระมหาดร.จิตติภัทร อจลธมโม ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำการจัดทำโครงร่างในเบื้องต้น และกราบขอบคุณพระอาจารย์ประจำศูนย์บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมาทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ผู้วิจัย และให้ความรู้และคำปรึกษาด้านวิชาการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์และมีส่วนสำคัญในการทำงานวิจัยฉบับนี้

ขอขอบคุณพระมหาสุพัตร วชิราวุธ, ดร. ที่ช่วยเหลือในหลายด้านโดยเฉพาะช่วยค้นหาแหล่งอ้างอิงภาษาบาลีและช่วยตรวจสอบรูปแบบพิสูจน์อักษรภาษาไทย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ ในวิทยาเขตนครราชสีมา และกำลังใจตลอดในการศึกษาที่อำนวยการความสะดวกตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาอยู่ที่นี่

อานิสงส์ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอถวายเป็นสักการะแด่พระรัตนตรัย อุทิศแก่บิดามารดา ครูอาจารย์ ญาติมิตรทั้งหลาย ตลอดจนสัตว์โลกทุกหมู่เหล่า ขอจงได้เข้าใจและเข้าถึงธรรมะของพระพุทธเจ้า ตามฐานะแห่งอินทรีย์ของแต่ละผู้แต่ละคนต่อไป

พระสมุห์สุชาติ ปริสุทฺโธ (ทะยอมใหม่)

๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	น
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๕
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
บทที่ ๒ ความเป็นมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท	๑๐
๒.๑ ความหมายของมนุษย์	๑๐
๒.๒ ความสำคัญของมนุษย์	๑๒
๒.๓ องค์ประกอบของมนุษย์	๑๕
๒.๔ แนวคิดการดำเนินชีวิตของมนุษย์	๑๗
๒.๕ หลักประกันความมั่นคงของมนุษย์	๑๘
๒.๕.๑ หลักมนุษยธรรม	๑๘
๒.๕.๒ หลักการพัฒนาคน	๑๙
๒.๖ สรุป	๒๖

บทที่ ๓ หน้าที่ความเป็นมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท	๒๘
๓.๑ ความหมายของหน้าที่มนุษย์	๒๘
๓.๒ ความสำคัญของหน้าที่มนุษย์	๓๐
๓.๓ ลักษณะหน้าที่ของมนุษย์	๓๒
๓.๔ หน้าที่ของมนุษย์ต่อการรักษาศีล	๓๓
๓.๕ หน้าที่ของมนุษย์ต่อคำสอน	๔๐
๓.๖ สรุป	๔๕
บทที่ ๔ วิเคราะห์หน้าที่ของความเป็นมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท	๔๖
๔.๑ หน้าที่ความเป็นมนุษย์ของบิดา มารดา	๔๗
๔.๒ หน้าที่ความเป็นมนุษย์ของครูบา อาจารย์	๕๒
๔.๓ หน้าที่ความเป็นมนุษย์ของภรรยา บุตร	๕๕
๔.๔ หน้าที่ความเป็นมนุษย์ของมิตร สหาย	๖๖
๔.๕ หน้าที่ความเป็นมนุษย์ของบ่าว ไพร่ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา	๗๐
๔.๖ หน้าที่ความเป็นมนุษย์ของพระสงฆ์ สมณะพราหมณ์ หรือนักบวช	๗๓
๔.๗ การดำเนินชีวิตตามหลักทศ ๖	๗๗
๔.๗.๑ การทำหน้าที่มนุษย์กับการดำเนินชีวิต	๗๗
๔.๗.๒ การทำหน้าที่มนุษย์กับการดูแลครอบครัว	๗๙
๔.๗.๓ การทำหน้าที่มนุษย์กับการประกอบอาชีพ	๘๑
๔.๗.๔ การทำหน้าที่มนุษย์กับการบริหารทรัพย์สิน	๘๒
๔.๘ สรุป	๘๓
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๘๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๖
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๘๙
บรรณานุกรม	๙๐
ประวัติผู้วิจัย	๙๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี อักษรไทย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในโอกาสเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๕ เรียงตามคัมภีร์ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.มหา	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวคฺคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ญ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปิณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปิณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปิณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)
สํ.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
สํ.นิ.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวคฺคปาติ	(ภาษาบาลี)
สํ.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)

อง.สตตก. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฎฐก. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฎฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฎฐก. (บาลี) =	สูตรตันตปิฎก	องคุตตรนิกาย	อฎฐกนิบาตปาติ	(ภาษาบาลี)
บุ.ขุ. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	บุททกนิกาย	บุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
บุ.ธ. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	บุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
บุ.ธ. (บาลี) =	สูตรตันตปิฎก	บุททกนิกาย	ธมมปทปาติ	(ภาษาบาลี)
บุ.ชา. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	บุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
บุ.อุ. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	บุททกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
บุ.สุ. (ไทย) =	สูตรตันตปิฎก	บุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง. (ไทย) =	อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ.วิ. (ไทย) =	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.ก. (ไทย) =	อภิธรรมปิฎก	กถาวัตถุ	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง.อ. (ไทย) =	อภิธรรมปิฎก	ธัมมสังคณี	อัฐสาลีอรรถกถา	(ภาษาไทย)
-------------------	-------------	------------	----------------	-----------

(๒) การใช้หมายเลขย่อ

การใช้หมายเลขอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาบาลี จะแจ้งเล่ม / ข้อ / หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น วิ.มหา. (บาลี) ๔/๒๐/๑๗ หมายถึง วินยปิฎก มหาวิภังค์ปาติ เล่ม ๔ ข้อ ๒๐ หน้า ๑๗ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐

การใช้หมายเลขอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาบาลี จะแจ้งเล่ม / ข้อ / หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๑๓/๓๐๘-๓๐๙ หมายถึง สังยุตตนิกาย สคาถวรรค เล่ม ๑๕ ข้อ ๒๑๓ หน้า ๓๐๘ ถึง ๓๐๙ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๕

การใช้หมายเลขอ้างอิงอรรถกถา จะแจ้งเล่ม / ข้อ / หน้า หรือจะแจ้งเล่ม / หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.ที.อ. (บาลี) ๑/๔๓๕/๓๑๓ หมายถึง ทีฆนิกายสุมสูตรกถาวิลาสินี สัตถกขุททกปิฎก เล่ม ๑ ข้อ ๔๓๕ หน้า ๓๑๓ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

